

İSTANBUL DARÜLFÜNUNU'NUN MUSTAFA KEMAL ATATÜRK İÇİN HAZIRLADIĞI ARMAĞAN KİTAP

*Figen TAŞKIN**

İstanbul Darülfünunu, 1927 yılında İstanbul'a gelen Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Atatürk'ün devrimlerini anlatan bir kitap yayımlamıştır. İstanbul Darülfünunu'nun Atatürk'e ve diğer Kurtuluş Savaşı önderlerine ilgisi, Cumhuriyet kurulmadan önce Milli Mücadele döneminde de vardı.¹ İstanbul işgal altında olmasına rağmen İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi, Mustafa Kemal Paşa'ya fahri müderrislik payesi vermişti. Fahri Müderrislik payesi, büyük zaferin hemen ardından Edebiyat Fakültesi, Meclis-i Müderrisi'nin 19 Eylül 1922 tarihli toplantısında karara bağlanmıştı.²

Atatürk'ün de 1919 yılından 1927 yılına kadar sekiz yıl zarfında hiç İstanbul'a gelmediği halde, İstanbul Darülfünunu'nun çalışmalarına yönelik ilgi ve desteği süregelmiştir. Üniversiteyi ilk kez 1930'da ve ikinci kez 1933'te ziyaret eden Atatürk için İstanbul Üniversitesi projesi büyük önem taşımakta ve bunu batılılaşma arayışının etkin bir aracı olarak görmekteydi.³

Büyük Gaziye İstanbul Darülfünundan Küçük Bir Armağan adıyla 1927 yılında basılan kitap, Darülfünun müderrislerinin toplu kitabıdır. Yazar kadrosu ise şu şahsiyetlerden oluşmaktadır: Darülfünun emini Nureddin Ali (Berkol), Edebiyat Fakültesi Reisi Köprülüzade Mehmed Fuad (Köprülü), Tıp Fakültesi Reisi Neşet Ömer İrdelp, Darülfünun müderrisi İsmail Hakkı

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisi.

¹ Bkz. Ali Arslan, "İsmet İnönü'ye İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi Tarafından Fahri Müderrislik Unvanı Verilmesi", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, İstanbul: İ.Ü. Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, sayı 1, 2002, s. 2.

² Bkz. Ali Arslan, "Mustafa Kemal Atatürk'e İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Tarafından Fahri Müderrislik Unvanı Verilmesi", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, İstanbul: İ.Ü. Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, sayı 5, 2004, s.15

³ www.istanbul.edu.tr/4.boyut/cumhuriyet/dosyalar/bilal.htm

(Uzunçarşılı), Hukuk-i Amme müderrisi Muammer Reşad, İctimaiyat müderrisi Necmeddin Sadık (Sadak), Necib Asım Yazıksız, Mantık müderrisi Halil Nimetullah (Öztürk), muallim doktor Galip Ata (Ataç) ve müderris muavini Dr. Fahreddin Kerim (Gökay).

Kitap, İstanbul Darülfünun müderrislerinin Mustafa Kemal Atatürk'e destek ve ilgilerinin vatan kurtulup Cumhuriyet rejimi kurulduktan sonra da devam ettiğini göstermektedir. Yazarlar, "Türk'ün kurtarıcısı" ve Mehmet Fuat (Köprülü)'nün değerlendirmesiyle Türk tarihinin şaheseri olan Mustafa Kemal Atatürk'ün dehasını, siyaseti ile hayatını ve ahlakını incelemektedir. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti'nin hızla geliştiren ve ülkeyi yenileyen Türk İnkılâbının Prensipleri değerlendirilmektedir. Kitap bütünü itibariyle İstanbul Darülfünunun Mustafa Kemal Atatürk'e ve onun devrimlerine bağlılığını göstermektedir.

Kitabın Çevirisi:

Kapakta İstanbul Dar-ül-fünûn Emaneti
Büyük Gaziye
İstanbul Dar-ül-fünûnundan küçük bir armağan
İstanbul Millet Matbaası
1927

(s. 3) **Büyük Gazi**

Türkün Halâs-kârı büyük gaziye tetkik etmek isteyen için onun: "Kuvvetleri titreten ve mantıkları susturan yüksek varlığında münecci olarak yazılmakla birlikte münecci olduğunu düşünüyoruz. Münecci, kurtarıcı anlamındadır ve muhtelif şahsiyetlerini düşünmek lazımdır..."

Dehada Mustafa Kemal, siyasette Mustafa Kemal, hayat ve ahlakta Mustafa Kemal...

1-Dehada Mustafa Kemal: Asırlardan beri esatiri an'ane ve tılsımlar içinde düğümleyen bu memlekette hurafeleri kökünden kırıp muasır ve müsbet ilimlerin inkişafını mümkün kılmak suretiyle inkılapların en büyüğünü vücuda getirmiştir.

Muhtelif devirlerde mühim şahsiyetler ve büyük kahramanlar kayd etmiş olan tarihten ve Türk ilminde kuvvetli bir iman ve yeni bir mefkure yapan Mustafa Kemal başlı başına bir tarihtir.

Bugün duyan ve düşünen Türk neslinde psikolojik bir tetkik (s. 4) yapılırsa: Görülecektir ki her Türk'ün ruhunda Mustafa Kemal aşkı, bir Mustafa Kemal mefkuresi yaşıyor.

2- Siyasette Mustafa Kemal: Görenin bu bin bir gaza kıtasında asrı ve ilmi cümleler dahilinde müstakil bir Türkiye kurmak için çetin ve kanlı bir savaş büyük zaferlerini kazandıktan sonra yeni demokrat bir millet yaratmıştır.

3- Hayat ve Ahlakda Mustafa Kemal: Memlekette ictima'i ve milli akidelere yeni bir istifa ve istikamet vermek için de muvakkarası telakkilerini telakki etmek suretiyle milleti ve medeniyet cereyanlarına sevk etmiştir.

Ben sevgili Gazinin ifadeye sığmayan büyüklüğü hakkında söz söylemek isterken derin bir vecd içinde dilimin tutulduğunu itiraf ediyorum. Hilafetin bu yüksek ve derin şahsiyetini anlamak ne kadar müşkil ise anlatmak da –şübhe var mıdır ki- o kadar zordur.

Dar-ül-fünun emini

Doktor Nureddin Ali

(s. 5)

“Büyük Gazi” hakkındaki tahsislerimi soruyorsunuz. İki bin yıllık tarihimizin bu “şaheseri” karşısında, ben de her Türk gibi şükran ve nimetle müteferrik bir gurur duyarım: “Mustafa Kemal”i yetiştiren bir milletin her ferdi kendisi için bundan bir gurur hissesi çıkarmakta haklıdır. Şimdiye kadar hiçbir milletin tarihi “mefkure”sini bu kadar kuvvetle temsil eden bir milli kahraman yaratmamıştı. Ancak “Türk Milleti” uzun zamandır çektiği büyük ıstıraplardan sonra, yirmi asırlık tarihinin esrarlı menba'larından aldığı bir kuvvetle, “Gazi”sini yarattı; işte bu sebeple bugün Türk milletinin nazarında “milli mefkure” “Gazi”den ve “Gazi” “milli mefkure”den başka bir şey değildir.

Edebiyat Fakültesi Reisi

Müderris

Köprülü zade Mehmed Fuad

(s.6) Vatanın geçirdiği bir çok buhranlar esnasında azim ve metanetini daima muhafaza etmiş olan müessesemiz sevgili yurdumuzun ufk-i ikbalinde

tali' olan halâs güneşinin feyz hararetinden aldığı taze hayat kuvvetiyle nikah ümidini bu şems tabanın medar hareketine nasb ederek vatanın büyük bir iman ile beklediğimiz istihlasının tes'id etmekle mütehhic ve mebahi oldu. Büyük halaskarımızın, şan ve şerefi âlem-gır olan yüce gazimizin bir işareti ile o heyulayı tecavüz zebun ve ser-nigün ufk-i vatandan dağulub gitti.

Halâs, inkılab ve teceddüd güneşimiz pek mübeccel reis-i cumhurumuz büyük gazimize ebedi minnetarlıklarımızı ve bipayan tazimatımızı yakinen ve şahsen arza vesile olan bu muazzez günleri yaşayan tıp fakültesi heyet-i ta'limiye ve müteallimesi öğrenci pek çok bahtiyar ve nihayetsiz servere müstagrıdır.

Tıp Fakültesi Reisi Doktor Neşet Ömer

(s.7) **Mustafa Kemal Şahsiyeti**

Mustafa Kemal gibi büyük bir adamın şahsiyetini tarif etmek güç bir işdir. Fakat şahsiyetini vücuda getiren büyük kuvvetleri seçmek daha kolaydır. Bu kuvvetler neden ibarettir? Evvela zekasının hayret edilecek bir derecedeki "açık görmek kabiliyeti". Mustafa Kemal'in zekasında hiçbir fikir karanlıkta, hiçbir mefhum askıda değildir; her şey açık, berrak, her fikir bir hududa malik, her fikrin doldurduğu bir boşluk vardır. Bu zeka her gördüğünü içine alan, aldığını olduğu gibi yutan ve içinde kayıp eden aç zekalardan değildir. Aksine, bu zeka şe'nleri ve hadiseleri daima süzen ve yalnız kendisine yarayan cevherleri kabul eden ve her sani'yi ve her yalan, her muvakkat şeyi kovan bir tabiat cihazıdır...

(s.8) Mustafa Kemal'in zekasında bulduğumuz açıklığın eşini medrese klasiklerinin şekli ve lisani olan bağtılarında değil, belki Türk halkının tarihi akl-ı seliminde bulmak mümkündür. Zeka Mustafa Kemal'in Türklüğü işte bu noktadadır.

Mustafa Kemal şahsiyetini vücuda getiren ikinci hassa kalbendir. Bu kalbin azameti mesela arkadaş hissi yahud aile muhabbeti gibi ferdi hislere çok civar olan dar kıymetlerle değildir -çünkü bu kıymetler o azameti vücuda getiremezler- belki millet, insaniyet, medeniyet, ebediyet... gibi büyük ve beşeri neviden kıymetler bu kalbi o derece kaplamıştır ki diğer ufak kıymetlerin orada tam bir seyrini bulmak mümkün bile değildir... "Mu'tedil adam" mefkuresi bu hilkatı katiyen ifade edemez. Mustafa Kemal'in büyük kalbini görmek için ferdi hayatından uzaklaşmak ve bu kalbin beşeri muharriklerini uzakdan seyir etmek lazım gelir...

Mustafa Kemal şahsiyetini vücuda getiren son büyük hassa iradesinin hususiyetidir. Bu iradenin harici tesirler karşısında bir türlü bozulmayan bir muayyenatı, şaşırmayan bir istikameti vardır. Büyük adamın iradesi tabiatın bütün kuvvetleri gibi zaruretın (s.9) icabın bir tecellisidir. Hiçbir hadise, hiçbir ölüm korkusu şimdye kadar onu tuttuğu yoldan çevirememiştir...

Bu büyük adamın ruhu şahsiyeti ne derece şayan-ı dikkat olursa olsun insanların tarihinde oynadığı rol ondan daha şayan-ı dikkattir: Mustafa Kemal tarihi kadercilerin anladığı gibi Türk milletinin ale-l-ade bir mümessili ve tarihi mukadderatın sadece neticesi değildir; Mustafa Kemal mistik tarihçilerin kabul ettiği gibi Türk milletini “bais ba’de-l-mevt” serine mazhar eden esrarengiz bir ferd de değildir. Mustafa Kemal hayat ağacının kuruyan, artık meyve vermeyen hasta dallarını hiç acımadan kesen, fakat ona mükemmel bir medeniyet aşısı vuran, fakat bu aşığı vurduktan sonra –mütevekkil bağcevanlar gibi- ağacın hayatını fırtınalara, böceklere, kurlara terk etmeyen, onu daima gözleyen, kıskanan emsalsiz bir sanatkardır. Bütün işler gibi bu medeniyet aşısının da hakiki kıymeti ancak meyveleri kemale erdikten sonra anlaşılacaktır. Onun için Mustafa Kemal’in Türk tarihindeki mevki’ eskiyi tamire, yahud ayrı cinsleri yaklaştırmaya çabalayanların yeis getirici rolünden tamamıyla ayrıdır. O yeni Türkleri bir ma’bud gibi yoktan (s.10) var etmiş olmasa bile, hakiki ölümden muhakkak kurtarmıştır. Onun için Türk inkılabının isbat ettiği hakikat şudur: İctimai tekamülde büyük adamların rolü yalnız büyük olmakla kalmıyor, bu rol bazen ictimai kaderciliği inkar ettirecek, hatta ictimai muayyanâtçılığı bile şüpheye düşürecek derecede iradeleşebiliyor...

Çamlıca 27 Haziran 1927

Darülfünun müderrislerinden İsmail Hakkı

(s. 11) Asrın en büyük inkılabcısı, en muazzam teşkilatçısı, hülasa en yüksek dehası Mustafa Kemal’dir. İlim ve fen, asırlarca onun muazzam eserini tahlil ve takdir ederek dehasının azametini idrake çalışacaktır. Bunun içindir ki o bibaha olan esere bugün iktirâhen bir kıymet takdirine imkan bulunamaz. Türk milletinin varlığını alime teslim ettiren, o varlığa bir ufuk ittila açan kudretli eli biz, bize hamiyetkar ve ne vaz şikâr ve yabancılara metin ve mahiyet vazıyla görüyor ve Türk’ün ictimai inkılabı, iktisadi hakimiyeti, siyasi nüfuzu, maddi ve manevi inkişafı, hülasa yeniden doğan zindegî (d irilik ve canlılık) ve çâlâkisi (çeviklik ve çabukluk) ile hiss eyliyoruz. O el, ayn-ı kudret ve timsal-i ma’delettir.

Türk en satvetli devresinde İstanbul'u feth ederek kurun-ı ahire denilen safha-ı tarihi açdı; Mustafa Kemal Türk'e en (s.12) acı günlerinde en felaketli ve en perişan demlerinde mecrayı tarihi değiştirmek kudretini bahş etti: İşte Anadolu mücadelesi, işte Lozan Muahedesi...

Müdahalat-ı (tuzak) ecnebiye devri, esaret ve zillet devri... demek olan devri sabıka hitam veren şu muazzam inkılab devri, -Avrupa ve Amerikalılarca devr-i hüsrân mı telakki edilecek bilemem- fakat biz Türk hukukçuları için kısa bir tarif ile ve bütün manasıyla bir "Mustafa Kemal Devri"dir.

Hukuk-ı Amme Müderrisi Muammer Raşid

(s. 13) **Gazi**

Büyük muharebeler kazanan meşhur kumandanları, düşman istilasından evvelkiler kurtaran kudretli halaskarları tarih çok kaydetmiştir. Gazi yalnız, Türk vatanının halaskarı, istiklal harbinin cihanı hayrette bırakan kudretli ve muzaffer kumandanı olsaydı, zaman ve istikbal kendisine bu derece müstesna bir mevki ayırmazdı. Gazinin, büyük bir halaskar, yüksek bir kumandan sıfatlarının fevkinde daha kadir ve daha âlem-şümül bir sıfat ve meziyeti vardır ki tarih bundan derin bir takdir ile bahis ediyor:

Gazi her şeyin fevkinde bir "idealist"dir; devr devr, muhtelif memleketlerde zuhur eden büyük idealistlerle kabil mukayese olmayan bir sıfatı daha vardır: Mustafa Kemal, mefkurelerinde (s. 14) muvafık olmuş bir idealisttir. Son asırların başlangıçlarında kendilerine beşeriyetin silahına memur peygamber namını veren meşhur dahilerin hiçbiri eserinde muvafık olamamış, mefkurelerinin kendi memleketlerinde dahi kısmen olsun tahkikini görememişlerdir. Gazinin vücuda getirdiği muazzam eseri, bir neslin ömrüne sığmak gibi şayan-ı hayret ve seri' bir tahkik kabiliyeti göstermiştir. Bir vatanın istiklali için harb ettikten sonra, bir memleketin terakkisi, bir milletin saadeti için zaruri gördüğü mefkureleri her şeye ve her müşkülata rağmen hakikat haline kalb eden bu derece kuvvetli bir idealist tarihin çok nadir kayd ettiği bir "deha"dır. Gazinin yüksek şahsiyeti karşısında duyulan vecd ve hayret, misali bulunmayan bir fitrat-ı şah eserinin telkin ettiği hasdır.

Dar-ül-fûnunda İctimaiyat Müderrisi

Necmeddin Sadık

(s. 15)

Mustafa Kemal

Meşhur müverrih İbn-i Haldun bir devletin altı asırdan ziyade yaşayamadığını bir kaide olarak yazar. Bu koca müverrihin şu hükmü Namık Kemal'in nazar-ı dikkatini celb etmiş, inhatatın son derekesine (aşağıya doğru inen basamak) inmiş olan Osmanlı Hükümeti'nin bu hükme tabi olacağından bayağı ürkmüş olmalı, ki buna dair yazdığı bir makalede bunun batıl bir zan olduğunu ve işte Osmanlı Hükümeti'nin yaşaması da bunu isbat ettiğini ileri sürmüştür.

Malumdur ki saltanat hanedanları yumurta hırsızlığından başlar. Şekavet, katia tarik merhalelerini aşabilir de bir müstahkem mevki elde edilebilirse işte orada meşruh bir saltanat kurulmuş olur.

Böyle bir bina kurmak, etrafını açmak başkalarına kaptırmamak için tahkimat vücuda getirmek ister. Bu, babadan oğla birkaç göbeğin mütemadi faaliyetini mucib olur. İşte tesis ve inkişaf devresinde mümkün mertebe hakka riayet etmek, hukuk sahiblerini memnun etmek, meziyetli kimselerden istifade eylemek (s.16) iktiza eyler. Mütakamil ailelerle sıhriyyet peyda edilir; nesilde bir istifa husule gelir.

İşte yerine, devrine göre vasıl olacağı kemal derecesini bulan bir hükümette ondan sonra zevk ve sefa, sefahat gibi nice fena şeyler ortaya çıkar, istifa yerine bir istihale-i reddiye kaim olur. İşte her devlette olduğu gibi Osmanlılarda da bu hal vakia olmuş, nihayet layık olduğu gibi inkıraz husule gelmiştir.

Gözlerimiz önünde bütün fecaat ve rezaletle hanedan çamurlara batarken Anadolu'da Türk'e yeni doğacak parlak bir günün şafağı belirmişdi. Anadolu'nun şarkında görünen bu şafağın penbesi Türk'ün kızıl bayrağını ve onu tutub kaldıran umud nuranı da Mustafa Kemal'in kolu idi.

Bu şafak bize diyordu ki: Evet, devletler altı yüz yıldan ziyade sürmez, fakat zeval bulmayan, hatta bais ba'de-l-mevte erişen bir şey var. O da şuuruna sahib olan milletlerdir.

Bahtiyar o milletler ki sırtında tufeyli halinde yani böcekler halinde yaşayan saltanat hanedanını başından atar, yerine kendi saltanatını getirir. Fakat asıl bahtiyarlık hükümetin zevalini müteakib heman bir münecciye nail olabilmekdir. Tarihde nice milletler vardır ki öyle bir münecci bulamadıklarından dağılmış, perişan olmuşlardır. Bunun en acıklı misali Kartacılılardır. Bunlar Anibal gibi bir (s. 17) kurtarıcıya nail olmuşlardı. Ne yazık ki Tunus'dan kalkub Pirene ve Alp dağlarını milletine aşırta büyük bir kumandanın muvaffakiyetine merkezde bulunan, kendi cinslerinden birtakım hainler mani olmuşlardı! İşte onun için idi ki mütareke denilen o kara günlerde

“İkdam”da intişar eden bir makalede müneccimize: Mustafa Kemal, muvafık Anibal dimişdim”.

Evet, dehasıyla, azmiyle, askerlik ve siyasette, hatalı nazarıyla Türk’ü kurtarub bahtiyar eden Mustafa Kemal, bu muvaffakiyetleriyle kendisi de bahtiyardır.

Burada gençliğe hitab ediyorum:

Gençler, milletler zeval bulmaz, tarihlerde adlarını gördüğünüz milletlerin hükümetleri munkarız olmuştur. Bunların bir kısmı mesela Bulgarlar gibi asırlarca mahkûmiyete düçar olduktan sonra taze bir hayat ile yeniden tarih sahnesine çıkmışlardır. Niceleri de bugün hala yaşadıkları halde kendi benliklerini unutmuşlardır.

Mensub olduğumuz Oğuz Türklüğü Çinliler tarafından “Tu-kiu” diye tarihe kayd olundukları günden beri milli saltanatlarını muhafaza etmiş, zinde kuvvetini saklamış bir millettir. Bütün cihan mahvına yürüdüğü ve hatta artık yaşayacağından bütün (s. 18) umudlar kesildiği meşum bir anda müneccimiz büyük gazimiz önümüze çıktı, bize zafer ve selamet yolunu kılıcı ile çizdi; bizi o vartadan kurtardıktan sonra kalemi eline aldı: Hükümetimizin ne şekilde olmaması, bunun daima yaşaması için nasıl çalışmak ve hangi yoldan gidilmek lazım geldiğini gösterdi, gösteriyor. Şimdi bize düşen bir vazife ve bir de borç var. O vazife, candan Türklüğü tanımak, tanıtmak, sevmek ve terakkisi için bir Avrupalı kafasıyla çalışmak ve bundan yılıb bıkmamaktır.

Efendiler.

Hepimiz bir büyük hadisenin içinde bulunduk, tamamıyla o dehanın işaretlerine uyduk. Fakat bana öyle geliyor ki o dehamızın vücuda getirdiğini bihak anlayamadık. Çünkü hadisenin azameti hepimizi lal etti.

Borcumuza gelince gazimizin hakkımızdaki her düşüncesinin mahz-ı sevab olduğuna iman etmek ve ömrünün uzunluğunu candan dilemektir. İşte bağıryorum:

Yaşasın Mustafa Kemal!

Necib Asım

(s. 19) **Büyük Gazi**

“Gazi” kelimesi Türk tarihinde başlı başına bir devr, başlı başına bir asır vücuda getirecektir. “Gazi” kelimesi Türk milletinin mukadderatında yenilmiş

bir tal'ik, hakikate munkalib (değişen) olmuş bir hayalin işareti olarak kalacaktır.

Bir milletin mukadderatında bazen öyle devreler olur ki bütün ferdlerin ümitsizlik gayyasına düştüğü, bütün ruhların artık karanlık ve hiçbir halas çaresi kalmamış bir istikbalden başka bir şey görmedikleri bir anda milletin idaresi tek bir ferdde tecelli eder ve o ferd ictimai varlığın en derin izlerinde keşf ettiği kudreti henüz ölmemiş olduğunu sızdığı milli azmi kendinde göstererek cemiyeti içine düşüğünü zan ettiği ölüm karanlığından kurtarır, hayat aydınlığına çıkarır.

Cemiyeti meyanında hakiki bir bais bade-l-mevt teşkil eden bu anda ferdler güya uzun asırlardan beri içinde uyuşmuş kalmış oldukları yokluk aleminden silkinerek, üzerlerine çökmüş olan meskenet (miskinlik) havasını yırtarak yeni bir ruh, yeni bir hayat ile bütün bütün başka bir mevcudiyet olarak varlık alemine çıkarlar.

İşte Türk milletinin tarihinde en parlak, en yüksek bir devr teşkil edecek olan "Osmanlı Cemiyeti" hayatından (s.20) "Türk Cemiyeti" hayatına geçilmişindeki bu dönüm noktasında her biri büyük gazidir.

İnsaniyet tarihinde "kahraman" ve "dahi" diye iki "büyük insan" enmücezzi tefrik olunur. Bir milleti, düşmanların istilasına uğrayarak kenarına geldiği izmihlâl uçurumundan adeta fevkelbeşer bir irade ile kurtarub hayata kavuşturana "kahraman"; cemiyet hayatı içine düştüğü gayri milli varlıktan sıyrılarak asıl kendi öz varlığına ayırdırarak olan milli şuurun uyanmasına rehber olana da "dahi" denir.

Gazinin büyüklüğü nev noktalarda gözükür. Milletın mukadderatında kara bir gün olarak zuhur eden makus tâli' yanarak milli varlığı izmihlâlden kurtaran "milli irade" gazinin şahsında tecelli etmiştir.

Fakat asıl ondan sonra milletin muasır medeniyette layık olduğu mevki' bulmak ve ancak bu suretle hayat hakkını kazanmış olmak, tamdan ve terakki sahasında ilerilmek için yeni bir yürüyüş lazım geliyordu. Türk milletinin medeniyet yolunda ilerlemesi için içinde bocaladığı, milli varlığı kendi yabancı sultanları altında boğduğu gayri milli müesseseleri yıkmak suretiyle inkılâbı yapan "meşru amele" yine gazinin şahsında tecelli etmiştir.

İşte gazi kendi emsalsiz, yüksek şahsiyetinde inkılâbı (s.21) tecelli ettirerek Türk milletinin hiç beklenilmeyen yüksek azmini yüksek kabiliyetini, ve binlerce asırdan beri büyük bir millet olarak hüküm sürmüş olan Türk fitratındaki cevheri milletler tarihindeki başlı başına uzun ve mümtaz bir fasıl

teşkil eden yüksek müstesna mevcudiyetinden hiçbir şeyi kaybetmemiş olduğunu, sırf kendisine has olan asıl varlığını alan muhafaza ettiğini ve daima muhafaza edeceğini göstermiştir.

Gaziye olan merbûtiyyet (bağlılık), gaziye olan hürmet onun eserine iktiza ile kendine gösterir. İnkılâbın evladı olan bugünkü genç nesil Gazi'ye olan hürmetini gazi devrinin kendi varlığını idrak etmiş bir nesli olduğunu onun gösterdiği yoldan gitmek, milli varlığımızın gerek maddi ve gerek harsi sahada üzerimizde pek ağır fakat o nisbette şerefli vazifeler tahmil eden ictimai inkılâb yolunda yürümek ile göstermiş olur.

Bu milli vazifelerin ifası uğurunda hiçbir maniden bilmeyerek hiçbir halden korkmayarak ileriye; daima ileriye doğru şuurlu bir yürüyüş ile, yüksek bir azim ve kuvvetli bir iman ile gitmek suretiyle Gazi'ye olan merbûtiyyet gösterilmiş olur.

Türk gençliğinde Gazi'ye olan hürmet ve merbûtiyyet bir yolda tecelli edecektir.

Mantık Müderrisi

Halil Nimetullah

(s.22) **Türk İnkılâbının Prensipleri**

Büyük Gazi'nin eseri olan Türk istiklali üç büyük prensip vaz' eylemiştir. Bunlar demokrasi, laik devlet ve Avrupa medeniyeti prensipleridir. Türkiye Cumhuriyeti bu prensiplere istinad ederek suretle tekamül eylemek de ve memleketi tecdit ettirmektedir.

Demokrasi prensibi insanın tabiatından hilkatından doğar. Her insan hür ve nefesine malik olarak dünyaya gelir. İnsanlardan terkib eden kavimlerde böyledir. Bir kavim içerisinde hakimiyet o kavmin heyet-i umumiyesine aiddir. Bu hakimiyet arzu ile bile olsa bir hükümdarın eline bırakılamaz.

İnsanın tabiatı demokrasi prensibi amir olduğu için insanların teşkil ettikleri cemaatlar bedayetlerinde kafften demokrat ve bütün efradı maddi hukuka malik olarak teşkil etmişlerdir. (s.23) Bunun delili hala dünyanın muhtelif yerlerinde hiçbir vakit hiçbir hükümdara tabi olmayarak yaşamış kavimlerin mevcut olmasıdır. Diğer kavimler içerisinde tesis etmiş olan hükümdarlıklar hep tahakküm ve azab neticesidir. Azab neticesi olarak yerleşen bir müessese hak olmayacağı için hükümdarlara tabi olan kavimler ayrı geç bir gün hükümdarlarını izale ederek tabiaten sahib oldukları hakimiyeti ammeyi yeniden iktisab eylemektedir.

Bizim demokrasi tarihimizin daha ibtidasında bilhassa dikkate şayan mühim bir nokta vardır: Bizden evvel hakimiyet-i ammeyi istihsal eylemiş olan diğer kavimler bunu hep uzun seneler zarfında bir çok dahili mücadeleler ile iktisab edebilmişlerdir. Halbuki biz de hakimiyeti-i milliye dahilde heman hiç mücadele olmaksızın bu hakkın istihsali için Türk kavminin kanı dökülmeksizin tesis eylemiştir. Bu mühim hadise tarihiye mücerred büyük bir dahinin Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın eseridir. Türk kavminde büyük akvam gibi kendi hamiyetine sahip olması lazım olduğunu ve bu inkılâbın icrası zamanın geldiğini ilk defa olarak ve yalnız başına anlamış olan büyük gazi olmuştur.

İnkılâbın birinci prensibini yerleştiren Gazi'nin büyüklüğü, yalnız o prensibi Türklere tanıtmış olmakda değil, aynı zamanda (s.24) ona dahili mücadeleye mahal vermeksizin yerleştirmiş olmaktadır. Gazi Paşaya karşı minnetdarlık ve muhabbet derecesi, başka hiçbir memlekete inkılâbcılarına karşı görülmemiştir

* * *

İnkilabımızın ikinci büyük prensibi olan laik devlet esası demokrasi prensibinin tabi ve zaruri bir neticesidir.

Cumhuriyette bilhassa demokrasi cumhuriyetinde kanunlara hakim olan esas, menfaati amme düşüncesidir. Zaten cumhuriyet menfaat-i âmme dimek olduğundan cumhuriyet kanunlarında başka düşünce olması mahaldir.

Laik olmayan devletlerin kanunlarında düşünce daima din menfaati düşüncesidir. Böyle olduğu için laik devlet esasını kabul etmemiş memleketlerde hükümdarlar kendilerin menfaatine dayanan fikrini alt yapmak için kendilerini diyanet reisi ad ettirmişlerdir. Nitekim bizde de hükümdarlar aynı kendilerini halife tanıtmışlardır.

Diyanet, tabiatı ve tarif-i muktezası olarak demokrasi ile kabil telif değildir. Çünkü bir din ne kadar mükemmel olursa olsun mutlaka tamamiyle tayin etmiş bir kanun dimekdir. Ulûhiyyet namına vaz edilmiş bir kanunu insanların değışdirmesi kabil değildir. (s. 25) Halbuki, bir kavim içerisinde menfaat-i âmme zamana göre tebdil eder, tabiat ve onun içerisinde insan daima tekâmül etmekte, daima tahvilata maruz bulunmakta olduğundan bir asır içinde bir cemaatin menfaatine ve zihniyetine muvafık olan bir kanun bir asır sonra o kavme muvafık gelmez.

Bütün kanunlarında menfaat-i amme esasını nazar-ı dikkate alması zaruri bulunan cumhuriyetlerde kanunlarını asırlara göre tebdil etmeğe, tekâmül ettirmeğe mecburdur.

Diyanet demokrasi ile, hatta hiçbir cumhuriyet ile kabil-i telif olmadığı için kanunlarında yalnız menfaat-i amme düşüncesini nazar-ı dikkate alan kavimler diyanet ile devleti tefrik etmişlerdir. Kanunlarını her asrın icabatına göre menfaat-ı âmmeye tevfiğ (uygunlaştırma) etmek isteyen devletlerde diyanetin cemaat kanunlarında dahili olamaz. Diyanet ancak şahısların kendi kanaatlerinde icrayı tesir eder.

Bizden evvel laik devlet esasını kabul eden, memleketlerinde o prensibi yerleşdiren kavimler inkılâplarının bu safhasını uzun seneler münakaşalar ve hatta dahili mücadeleler neticesinde ikmal etmişlerdir. Halbuki biz de inkılâbın bu safhası dahi mücadelesiz, hiç vakit gaib etmeksizin geçmişdir. Demokrasi için tabi ve zaruri olan laik devlet prensibini bu suretle vakt ziya'na meydan (s. 26) vermeksizin yerleşdirdiğinden dolayı Türk Milleti büyük gazisine bir defa daha minnetdardır.

* * *

İnkilabımızın üçüncü büyük prensibi olan Avrupa medeniyetine gelince, bu medeniyeti kabul etmek Türk Milleti'nin tekamülü, teçdid, atisinin selameti için zaruri bir esastır.

Avrupa medeniyeti tarih itibariyle Afrika ve Asya Medeniyetlerinin devamı sayılabilir. Fakat mahiyet itibariyle Avrupa Medeniyeti ile daha evvelki medeniyetler arasında büyük ve esaslı bir fark vardır.

Avrupa medeniyetinden evvelki medeniyetlerde tabiat insanlara hakim idi. Halbuki Avrupa Medeniyeti'nde insan tabiata hakim olmağa çalışmaktadır. Eski asır, Yunan, Roma Medeniyetlerinde, Asya Medeniyetlerinde insanlar sanayi-i nefisede çok terakki etmişler, edebiyatta çok nefis şah eserler meydana getirmişlerdi. Fakat ale-l-âde sînâatta Avrupa Medeniyeti'nin zihniyetine malik olamamışlardır. Yeryüzünde ancak koşabilir, yahud hayvanların süratinden istifa edebilirlerdi. Denizlerde ancak rüzgar kuvvetiyle gidebilirlerdi. Bütün işlerinde tabiata mahkum, tabiatta mevcut kuvvetler iktifaya mecbur olurlardı

Halbuki Avrupa Medeniyeti'ndeki zihniyet tabiata hakim olmaktır. Avrupa Medeniyeti'nde tabiat ancak bir vasıttır. Bunu isbat için bin bir delil iradı mümkündür. Fakat yalnız buhar makinesi (s.27) Avrupa Medeniyetiyle, daha eski medeniyetler arasındaki zihniyet farkını iraye kifayet eder. Buhar makinesinin icadı, son günlerdeki terakkiyatıyla insanlara hayret veren tayyare,

medeniyette yalnız bir derece farkı değildir, esaslı bir zihniyet farkıdır. Bu esaslı zihniyet farkından dolayıdır ki, Avrupa Medeniyeti daha evvelki medeniyetlerin hiçbirine nasib olmamış bir derece süratle tekâmül etmektedir.

Türkler vakıa daha bir asır evvel Avrupa Medeniyeti'nin bizim eski medeniyetimize fâikiyyetini görmüşler ve Avrupa Medeniyeti'ne tevcih etmişlerdi. Fakat Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın eseri olan inkılabımıza gelinceye kadar, bizim eski medeniyetimizin an'anâtını muhafaza edebileceğimizi, Avrupa Medeniyetini bizim eski medeniyetimiz ile telif edebileceğimizi zan edenler çoktu. Tereddüd ile bir çok zaman geçiyordu.

Halbuki Avrupa Medeniyeti bir bütün O medeniyetin heyet-i mecmu'asına aynı zihniyet hakimdir. O medeniyetin esas, eşkal, tafsilatı hep aynı zihniyetin mahsulüdür. Eşkal, tafsilat hep esasa merbuttur. O medeniyetin esasını, eşkaliyle ve tafsilatıyla kabul etmek, Avrupa Medeniyeti'ni zihniyeti tamamen almak zaruridir.

Bu vaziyeti memlekette anlatan, Avrupa Medeniyeti'ni tamamiyle almak için tereddüd caiz olmadığını Türklere bildiren Gazi Paşa'nın eseri olan inkılâbımız olmuştur. Bu kavme yapılabilecek iyiliklerin en büyüğü ona hakikatleri bildirmektedir.

Muallim Doktor Galib Ata

(s. 28) **1 Temmuz 1927**

Bugün milli tarihimizin şerefli bir sahifesini yazıyoruz. Bugünün heyecanlarını ifade edebilmek için kullandığımız kelimeler kafi gelmez; hadisenin tarihi azametini kavramak isteyenler bir lahza başlarını arkalarına çevirmelidirler.

Mesud damlarda felaket dakikalarını hatırlamak; erişilen saadetin hakiki kıymetini anlatır. Yine bu mevsimlerde idi. Dar-ül-fünûnumuzun üzerine matem kabusu çökmüş; Hürriyet ve istikbal mücahidleri yetişdirmiş Tıbbiyenin koridorlarında kısa pantolonlu İskoçların ayak sesleri her günden fazla tırmalayıcı, yazın sıcakları her senekinden daha boğucu idi. Kalblerinde vatan sevgisi, millet imanı taşıyan münevver genç zümre için İstanbul havasını öldürücü bir zehir sarmış idi. O senenin Tıbbiye (s. 29) imtihanları ölü bir halde geçiyordu. Sevr'de imzalanan idam kararnamesi bütün şuurumuzu karartmışdı. Türk gençliğine kendi vatanında hak vermeyen, hayat ve varlığımızı, gömen o kararnamenin meşum tesirâtı altında gündüzümüzle gecelerimiz farksızdı. O kabuslu gicelerin korkunç rüyaları gündüzünde bir hakikat olarak tecelli ediyordu. İşte yine o korkunç gicelerin birisinde idi. Taht el şuurumuzda

mütemadiyen faaliyette bulunan bir arzumuz rüyamızda ışık halinde parlamış sabahleyin o tatlı ve mesud rüyanın sinelerimizde husule getirdiği ciyâdet ve zindegî içerisinde uyanmış idik. Artık Avrupa ne gice ve ne gündüzümüzde bizi bırakmamışdı. Avrupa ajanslarının bin bir çeşid şeamet avazeleri arasında karanlıklar içerisinde kalan ruhumuzu, benliğimizi o ışık aydınlattı. O günden itibaren Çankaya'nın halaskar ışığı, sönmez nuru bizim canımız olmuştu. Türk genci senelerden beri aradığı mefkuresini anda bulmuşdu. Etrafdan aks eden bed hava seslerin meşum telkinleri bir saniye olsun ruhumuza nüfuz edemedi. Çünkü bütün ruhumuzu o büyük mefkureciye teslim etmiş idik. Biz onun idik; o bizim olmuşdu. Milli tarihimizde o güne kadar böyle bir kaynaşma vukua gelmemişdi. O hepimizin ıstırab ve saadetimizi, bizden evvel has ediyor; biz ta uzaklardan fotoğrafcıların gönderdikleri resimlerinin (s. 30) nafız ve lâ-yemût nazarlarından hayat ve ilham alıyorduk. Her birisi bir asıra tekabül eden hicran günlerimizi uzatmadı. Çankaya'nın nur ve iman saçan güneşi bütün Türk vatanını ışıldattı. Ruhumuzu ısıttı. İrademize kuvvet verdi. Nasıl güneşin harareti tufeyli mikrobları öldürürse onun tükenmez ateşi Sakarya boyunda istila zincirini Dumlupınar'da zalim ordusunu eritti.

O güne kadar vatan ufuklarını aydınlatan güneşi sahasını bütün dünyaya teşmilâ etti. Dumlupınar'da yeni bir dünya doğdu; milli hayatın esasları kuruldu, âlem-şümül inkılâbımızın temelleri atıldı. Türkün bu hayati hamlesini tarih altın kalemle yazdı. O sahifenin imanlı muharriri yaptığı ile iktifa etmedi. Türk'ün ana hücrelerinde meknûz medeni kemalini de medeniyet dünyasına tanıtmaya azim etti ve muvafık oldu. Bundan tam iki sene evveldi, memleketin her tarafında feyzli telkin ve irşadlarını bizzat neşr eden büyük mürşid milletimize hayat ve saadetin hakikini cebhesini işaret etti. O güne kadar batıl hurafelerden sıhhat ve hayat uman biçarelere ilim ve fenin şa'saa-dar nurlarını gösterdi. Türk halkını, masum Türk yavrularını mikroblu nefesleriyle idama gönderen üfürükçülerin istinadgahlarının hakiki din esaslarıyla zerre kadar alakası olmadığını Kastamonu'daki yüksek ve lâ-yemût (s. 31) hitabesinde kainata ilan etti. Türk tarih-i tıbbını yazacak muharrir bin üç yüz senenin sahifelerini karıştırdığı zaman bu hakikatı ancak müteceddid rehberimizin söylediğini görecektir. Halkı batıl itikadların esaretinden kurtarub nur-i ziyaya, fenne ilme sevk eden mürşid memlekette ilim ve fenle yarış yapmak isteyen dağlıları o gün kuvvetli ve gür sesiyle ezmiş, Allah'la kul arasında bir vasıtaya ihtiyaç olmadığını, sıhhat ve saadetin fen düsturlarında gizli olduğunu söylemek suretiyle Rönesansımızın Dumlupınar'da başlayan temelini tetvic (tac giydirme) etmiştir. Ben mesleğim haricinde olduğu için diğer sahalarda husule gelen feyzli inkılabımızı anlatmak kudretini kendimde bulamıyorum. Mefkure yolculuğunun ne kadar çetin olduğu malumdur. O yolda ancak iman ve irade

sahipleri kat' mesafe edebilir. Gazi bizi acı ıstırablar çektiğimiz istiklal mefkuresine kavuşdurdu. Azmimize azim, imanımıza iman kattı. Mefkure güneşimiz bugünden itibaren İstanbul ufuklarını aydınlatıyor. Temmuzun sıcakları şimdi o kadar tatlı ve o kadar münis ki, Boğaziçi'nden esüb gelen rüzgar bize hayat ve neşe veriyor. Karanlık gecelere veda ettik. İstedğimiz nur ve hayata kavuşduk. Dün ıstırab günlerinde tek bir vücut halinde beraber çalıştığımız olur. Rehberimizin (s. 32) feyzli telkin ve irşadlarından aldığımız ilhamlarla inkılab ve tekamül yolunda da ilerleyeceğiz. Bu yolda aradığımız hakikatı bulacağımıza eminiz. Çünkü akı ve şuur bize rehberlik ediyor. Bugün ne büyük saadet içerisinde pûyânız ki; Dumlupınar'ın altun kalemle yazılı tarihinin imanlı muharririni, yani bizzat tarihi selamlıyoruz. Karanlık gecelerde rüyamızda bize bugünkü saadetimizi tebşir eden Çankaya'nın mefkure güneşi başlı başına bir tarihtir. Hem öyle bir tarih ki menba'ını bizzat halk ediyor. İstiklalini kurtardığı vatanına istikbalini de bahş ediyor; hem de şaşaalı ve nur bir istikbal.

Müderri muavini

Doktor Fahreddin Kerim

